

Nález Ústavního soudu, II. ÚS 485/2010, ze dne 13. 4. 2010 – k povinnosti soudu zkoumat skutečné důvody nezájmu rodiče o dítě při rozhodování o osvojení

Rozsudkem okresního soudu byla u nezletilé nařízena ústavní výchova, následně došlo k vyslovení nezájmu matky o dítě. Obecné soudy dospěly k závěru, že matka neprojevovala o nezletilou opravdový zájem, a nadto si nikterak neuspořádala své osobní, zejm. bytové a majetkové poměry. Matka dítěte namítá porušení práva na spravedlivý proces v tom, že nezletilá je v soudním řízení zastoupena kolizním opatrovníkem (OSPOD), který je zároveň návrhatelem adopce nezletilé.

Zákon o rodině stanovuje, že není třeba souhlasu rodiče s osvojením dítěte, jestliže po dobu nejméně šesti měsíců soustavně neprojevoval opravdový zájem o dítě. Tato doba je zákonodárcem stanovena jako minimální a jako takovou je třeba ji aplikovat. Z návrhu opatrovníka musí být patrné, že tvrzený nezájem o dítě ze strany rodiče trvá alespoň šest měsíců, přičemž tato doba uplynula nejdříve ke dni podání návrhu. Je-li tato podmínka splněna, soud přistoupí k samotnému zjišťování kvalifikovaného nezájmu o dítě, přičemž musí zkoumat i chování rodiče po podání návrhu do doby vydání rozhodnutí tak, aby byl v co největší míře minimalizován zásah do základních práva účastníků řízení. Ústavní soud se neztotožňuje se závěry obecných soudů a doktríny o tom, že uplynutím šesti měsíců bez projevení zájmu o dítě rodič ztrácí část své rodičovské zodpovědnosti v rozsahu práva udělit či neudělit souhlas s adopcí, když není třeba zkoumat důvody tohoto nezájmu, jelikož tato doba je dostatečná k vyřešení osobních problémů. Vzhledem ke komplikovanosti mezilidských vztahů a v úvahu přicházejících krizových situací není možno paušálně stanovit lhůtu rodiči k zahájení řádného výkonu jeho rodičovských práv, nýbrž je třeba pečlivě a citlivě hodnotit jeho chování a případné důvody neprojevení zájmu, zvažovat různá v úvahu přicházející opatření, přičemž adopce (zbavení rodičovské zodpovědnosti) je prostředkem nejkrajnějším.

Obecné soudy se dle Ústavního soudu nevypořádaly s argumentací matky, ale dokonce ji považovaly za doznání a tedy důkaz prokazující její nezájem o dítě. Celým případem (nařízení ústavní výchovy, svěřením do pěstounské péče, zvažovaná adopce) se táhne základní problém matky, kterým je její nemajetnost a z ní vyplývající problémové bydlení. Soud vyjadřuje politování, že v podmínkách moderního demokratického právního státu, uznávající principy sociální solidarity a dbajícího zvýšené ochrany rodičovství a rodiny, může být hmotný nedostatek příčinou tak drakonického odloučení rodiče od dítěte, když právě hmotná nouze je, v porovnání s ostatními důvody, ze strany státu problém efektivně řešitelný.